

¡BOMBA!

Hay resistencias versadas
que sacan luz de las sombras
así es el rap con que nombras
existencias ignoradas

K'uintsil

Edición de fin de semana, del viernes 5 al domingo 7 de noviembre de 2021

CAMPECHE · YUCATÁN · QUINTANA ROO · AÑO 7 · NÚMERO 1605 · www.lajornadamaya.mx

SANJOOOL WA SAKPOOL

JUNTÚUL BA'ALCHE' SAJBE'ENTIL YANIK U CH'ÉEJEL

Walkila' ts'o'ok u ch'éejel ya'abach ti' u ba'alche'il sanjool wa sakpool (*Eira Barbara*), le beetike' ts'o'ok u ja'atsal beey ba'alche' sajbe'entsil yanik u ch'éejel. Mantats' u xa'ak'pajal yéetel uláak' u jejeláasil ba'alche'ob ts'o'okole' ti' kaja'an ti' áaktuno'ob yaan te'e lu'uma', beey tu ya'alaj Sebastián Herrera, máax beetik u áambiental teeknikoil, máax ts'o'ok u chan máan k'iin jo'op'ok u máan u xak'alt áaktuno'ob tu Petenil Yucatán.

Ojéela'an u ch'éejelo'obe' yaan ba'al u yil yéetel u k'askúunta'al u yotocho'obi'. Le beetike' kéen yanak u péek ti'al u kaxtik u yo'och, wa ti'al u kaxtik tu'ux u yantale' ku ya'ach'alo'ob kéen k'aatako'ob yóok'ol bej. Wa utsil u bin ti'e, je'el u kuxtal tak 18 ja'abo'obe'.

U ch'i'ibale' ichil mustélidos yaan. Tu poolé sak wa ch'eel u tso'otsel, ka'alikil u wiinkilale' boox. Suuk u yilla'al tu'ux yaan ka'anal k'áax, tu xamanil México tak Argentina. Ya'ab tu'ux suuk u yantal. Óoli' tuláakal ba'ax ku jaantik, ba'ale'

ma' táan u máan chuuk, tumen leti'e ch'úuktbil u beetik ba'ax ku p'áatal tumen u yaanalil ba'alche'. Beyxan kéen yanak u mejenile', a ka'akatúul u yantal, yéetel ma' tu ka'atúulal ku kuxtal'.

Ku jaantik neek'o'ob, u yich che', u yalabil uláak' ba'alche' jaanta'an yéetel k'aanan ti'al k'áax tumen ku k'i'itbesik neek'o'ob: "ku jaantik u yich che', ts'o'okole' ku bin uláak' tu'ux yéetel kéen ta'anake', ku jóok'sik le neek'o' tu'ux, tu paachil k'iine', ku jóok'ol junkúul che'; lelo' je'el u beetik tu bak'pachil 36 kiloometros ti' le tu'ux ku yantalo'".

ROSARIO RUIZ
OOCHEL CHRISTOPH MONING

ESPECIAL: FAUNA NUESTRA | P. 49 TAK 51